

Список використаних джерел

1. Федорук О. Георгій Нарбут – реформатор мистецтва графіки та мистецької освіти // Образотворче мистецтво. – 2017. – № 4. – С. 10-13.
2. Мудрак М. Образний світ Георгія Нарбута і творення українського бренду. - Київ : Родовід, 2021. – 159 с.
3. Нагорна О. Георгій Нарбут. – Харків : Фоліо, 2021. – 121 с.
4. Українська абетка та казки в ілюстраціях Георгія Нарбута. - Харків : Фоліо, 2020. – 102 с.
5. Білокінь С. Життя геніального майстра : [Георгій Нарбут]// Образотв. мистецтво. – 2017. – №4. – С. 14-17.
6. Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності [Текст]. – К. : Книги - XXI, 2007. – 464 с.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Захарченко М.В.

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ХАТИ

Петренко М.Ю.

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: petrenko.mykhailo2321@vu.cdu.edu.ua*

Українська народна архітектура є однією з визначальних галузей традиційної культури. Її досліджують у різних напрямках таких, як будівельні конструкції та матеріали, типи планування, системи опалення, екстер'єр, інтер'єр та декоративне оздоблення житла.

Основними характеристиками традиційного українського житла є його горизонтальне планування та опалення. Ці ознаки дають змогу встановити загальноетнічні риси української народної архітектури, а інші залежать від природно-географічного середовища, господарських занять, умов соціально-економічного розвитку. До них відносять будівельний матеріал, конструкцію будівлі, покрівельний матеріал та крутизну схилів даху [3, 6].

В XVII - XVIII ст. народна архітектура українців, яка мала багато спільних східнослов'янських рис, набула яскравої національної виразності. На це вказують архітектурні особливості різних історико-етнографічних районів України.

Для кожного району були характерні свої моделі народних жител. Для будівництва їх використовували в лісових районах дерево, у лісостепі - глину, солому, дерево, в степу – глину, камінь.

Народна будівельна творчість постійно зазнавала впливу різних факторів, що призвело до виникнення та застосування різних форм конструктивних прийомів, які стали характерними для української архітектури.

Типові риси житл у плані будинку, організації використання окремих приміщень, у художньому оздобленні присутні в усіх районах України.

Традиційне українське народне житло представлене п'ятьма зональними типами, в межах яких виділяється ще декілька підтипів: північноукраїнський (поліський) тип з підтипами: західним (Волинське Полісся), центральним (Київсько-Житомирське Полісся), східним (Чернігово-Сіверське Полісся); центральноукраїнський правобережний тип з підтипами: львівським (галицьким), подільським, південнокиївським; центральноукраїнський лівобережний тип з підтипами: північнополтавським, південнополтавським та слобожанським; західноукраїнський (карпатський) тип з підтипами: гуцульським, бойківським, лемківським, буковинським та закарпатським; південноукраїнський тип з підтипами: дністровсько-дунайським, нижньо-дніпровським та приазовським.

Основним типом українського житла є хата. Це біла будівля під солом'яним дахом, яка є етнографічною ознакою українського етносу. Хати північної частини України і Карпатських гір відрізнялися від типового житла своєю зрубною конструкцією будівлі [1-3].

З будівництвом житла пов'язано безліч обрядів, за допомогою яких обирали місце для майбутнього будинку, час початку робіт, перехід у дім. Існувало багато обмежень стосовно місця майбутньої побудови. Особлива увага приділялася визначенню «чистого» місця для забудови [2, 5]. Символічні ворожіння проводили з вечора до ранку.

Намагалися закладати житло навесні та влітку, у новий місяць, щоб хата була з достатком. Найкращими днями тижня для початку будівництва були вівторок, четвер, п'ятниця та субота. Під час закладання робили архаїчний обряд відкупу [4, 7]. Будували хату здебільшого толокою.

Українське народне житло мало форму витягнутого прямокутника з співвідношення сторін від 1:1,5 до 1:2. Для українських хат характерним було локальна специфіка, виражене зонування незалежно від типу житла, планування (одно – або багатокамерне). Особливістю української народної житлової архітектури є додаткові приміщення, які пристосовували до житла. Це збільшувало кубатуру будівлі й площу забудови [1, 6].

Планування традиційної української хати передбачало щонайменше три вікна: перепічне, покутне і застільне. Курні хати облаштовувалися волоковим вікном, конструкція якого нагадувала вузькі наскрізні отвори в стіні.

В Україні існували два типи конструкції стін: зрубна і каркасна. Каркасна конструкція стін в кінці XIX - на початку XX ст. у зв'язку зі своєю простотою та дешевизною стає переважаючою [7]. Каркас заповнювали деревом (у північному Лісостепу), плетінням (у південному Лісостепу) додаючи глиносолону. На Правобережжі між стовпами каркасу в пази горизонтально закладали дерев'яні бруски. Аналогічну техніку використовували поляки (суміково-лонткова), а у чехів та словаків вона звалася слупковою. На Наддніпрянщині та Півдні робили турлучні стіни. Каркас утворювався густо поставленими стовпчиками, які скріплялися горизонтальними жердками, та вертикально заплітався хмизом, лозою або очеретом [3, 4].

Українська мазанка – це хата, яка мала турлучну конструкцію стін.

Конструкція даху української хати, окрім Півдня та Полісся, була чотирихильна на кроквах. Крокви закріплювалися на верхньому вінці зрубу. У деяких випадках їх встановлювали на поздовжні бруса («платва»), які клали зверху стін.

У традиційній українській хаті дощана підлога траплялася рідко. Долівка була глиняною. Дощану підлогу в оселях робили лише в лісних районах.

Стеля формувалася сволоками, які були поздовжними або поперечними балками. На них укладали настил. Як настил використовували дошки, пруття, переплетені глиносоломою. На Поліссі існували своєрідні форми стель як трикутна, трапецієподібна та напівкругла.

Стелю білили, залишаючи небіленими тільки сволки. На Поліссі та у Карпатах малярних робіт стелі не проводили [2, 5].

Художнє оздоблення українського житла, за народними повір'ями, є надійним захистом від злих сил. Магічне значення мали не тільки настінні розписи, а також і колір. Фарбування зрубної або каркасної стіни має регіональні відмінності. Ці розбіжності утворилися внаслідок наявності місцевих барвників, які утворювали типову для регіонів кольорову гаму. Однак переважна більшість стін українських помешкань були білого кольору.

Традиційний інтер'єр українського житла має типологічну єдність та є власне етнічною ознакою. Головним елементом житлового інтер'єру була піч. Найбільш старовинним типом була піч-камін - курна піч. Її розташовували між задньою і сінешньою стінами хати, поряд з входом в житлове приміщення, і водночас конструктивно пов'язували зі зрубом.

Житлове приміщення ніби розділялось на три частини і кожна з них виконувала певні функції. Це сприяло правильній організації приміщення і раціональному використанню площі.

В інтер'єрі житла значне місце посідали меблі, які закріплювали назавжди. Лави встановлювались на стовпчиках, вкопаних у долівку, або на спеціальних виступах у глинобитних стінах.

Приміщення освітлювали примітивними пристроями як посвіт, лучник, світак. Вони розміщувалися біля вікна напроти печі.

Конструкції хат чіткі і легкі. У більшості з них помітне гармонійне поєднання частин, яке досягається відповідними пропорціями. Часто трапляються пропорції «золотого перетину» у співвідношенні основних вертикальних і горизонтальних елементів. Народні майстри тонко відчували симетрію і ритміку. У цьому можна переконатися, подивившись на розміщення вікон, дверей та декоративних прикрас у хатах.

Висновок: Типові риси в усіх районах України простежуються у плані будинку, організації використання окремих приміщень, у художньому оздобленні. Вони виробились у процесі багатовікового розвитку і є результатом спільності етнічного складу народу, а також єдності творчого методу народних майстрів.

Список використаних джерел

1. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. - К.: Мистецтво, 1995. - 336 с.
2. Етнографія України: Навч. посібн. / За ред. проф. С. А. Макарчука. - Вид. 2-е, перероб. і доп. - Львів: Світ, 2004. - 520 с.
3. Лозко Г. С. Українське народознавство. - К.: Зодіак, 1995. - 368 с.
4. Масненко В. В., Ракшанов В. Б. Українська хата. Науково-популярне видання. Черкаси: Брама-Україна, 2012. - 190 с.
5. Українська етнологія: Навч. посібник / За ред. В. Борисенко. - К.: Либідь, 2007. - 400 с.
6. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. - 2-е вид. / А. П. Пономарьов, Л. Ф. Артюх, Т. В. Косміна та ін. К.: Либідь, 1994. - 256 с.
7. Українське народознавство: Навч. посіб. / За ред. С. П. Павлюка; Передмова М. Г. Жулинського. - 3-є вид., випр. - К.: Знання, 2006. - 568 с.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Масненко В.В.

ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В 5-Х КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (З ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ ВЧИТЕЛЯ)

Постосенко В.С.

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: v.po100enko@ukr.net*

Однією з головних реформ Міністерства освіти і науки України (МОН) протягом останнього десятиліття стало запровадження Нової української школи (НУШ, 2017). Уже 2018/2019 навчальний рік стартував за новим стандартом. Природно, що його розпочали вчителі перших класів.

Головні ідеї, які заходила за запроваджувати тогочасна міністерка – Лілія Гриневич, що «учитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими, тому один із головних принципів НУШ – умотивований учитель» [1].

Отак, учитель потрапив у епіцентр освітньої політики держави. Цікаво зазначити, що вже протягом наступних років відбувалася масова сертифікація педагогічних працівників. Окрім того, 2021/2022 навчальний рік став особливим тим, що пандемія Covid-19 змусила всіх централізовано перевести освітній процес на технології дистанційного навчання. У цьому сенсі українська школа швидко «інтегрувалася» у світовий простір, позаяк онлайн-навчання уніфікувало більшість методик та прийомів роботи вчителів із учнями. До того ж, свої правила «диктували» не лише медичні, а й політичні чинники (умови, рішення, кон'юнктура), власне сама реформа. На пілотні проекти НУШ перейшли окремі класи середньої ланки. Широкомасштабне збройне вторгнення росії ще більше